

Populariseren

Een aspect van de zomervakantie waarnaar ik ieder jaar uitzie, is de gelegenheid weer eens in alle rust een boek te lezen. Zelden betreft het dan boeken over wiskunde, en ook de natuurwetenschappen in het algemeen komen er tamelijk bekaaid van af. Dit jaar was evenwel een uitzondering op deze regel. Dat brengt ook de overige uitzonderingen weer even in mijn herinnering.

Ik spreek hier niet over boeken die ik beroepshalve lees. Per slot van rekening hebben we het over vakantie. Mijn eerste vakantiewiskundeboek las ik in de periode tussen het eindexamen middelbare school en het begin van de studie wiskunde in Utrecht: *Gödel, Escher, Bach* van Hofstadter. Het was verbijsterend, ik had geen flauw idee dat wiskunde ook over de in dat boek ter sprake komende onderwerpen ging, en eigenlijk zag ik hier voor het eerst hoe mooi redeneren kan zijn. Als ik me niet al voor deze studie zou hebben ingeschreven, dan had ik het wel op grond van dit boek gedaan. De zichtbare invloed die het boek uiteindelijk in mijn geval heeft gehad, bestaat uit een vijftal vakken over logica en verzamelingenleer op mijn Utrechtse doctoraallijst.

Geen ander wetenschapsvakantieboek heeft in mijn geval deze invloed geëvenaard. Met plezier denk ik terug aan *Q E D, the strange theory of light and matter* van Richard Feynman (al verzekeren mensen die meer verstand van natuurkunde hebben dan ik, dat het allemaal wel erg oppervlakkig is: voor mij was de quantum-uitleg over bijvoorbeeld het breken van lichtstralen perfect). En nog maar een paar jaar geleden beleefde ik niet minder aangename uren met *A beautiful mind* van Sylvia Nasar, opnieuw een boek over op dat moment voor mij totaal onbekende wiskunde.

Deze zomer heb ik *De stelling van de papegaai* van Denis Guedj gelezen. In de Nederlandse vertaling, want daar liep ik bij toeval tegenaan, in een Noord-Veluwse dorpsbibliotheek die aanzienlijk meer streekromans dan populair wetenschappelijks tot haar collectie rekent. Een deel van mijn verrassing bestaat dan ook uit het gegeven dat een dergelijk boek over wiskunde zover verspreid is dat het zelfs hier tot de collectie behoort. Het andere boek vond ik bij een filiaal van winkelketen Bruna: een goedkope pocketuitgave die nog net in mijn vakantierugzak paste van *A short history of nearly everything* door Bill Bryson.

Over dat laatste boek was ik nogal sceptisch: als schrijver van reisverhalen als *A walk in the woods* en *Down under* vind ik Bryson fantastisch, maar hij over wetenschap? Het viel mee, al gebiedt de eerlijkheid me te zeggen dat sommige delen uit dermate veel naar mijn smaak niet vreselijk interessante weetjes bestaan dat ik er wat moeizaam doorheen worstel. Op dit moment wachten nog zo'n honderdvijftig bladzijden op me.

Wat ik bewonder aan alle hier genoemde boeken is het feit, dat de auteurs erin slagen, letterlijk honderdduizenden met hun onderwerp te boeien. Toen Bart de Smit en ik enige tijd geleden een Nederlandstalig wiskundebundeltje bedoeld voor algemeen publiek redigeerden, waren we al aangenaam verrast na de vierde druk en het vijfduizendste exemplaar. Vergeleken bij deze giganten valt dit helemaal in het niets. Wat beïnvloedt dit succes? We zouden het maar al te graag precies weten. In enkele van de gevallen speelt naamsbekendheid van de auteur een rol. Maar veel belangrijker is toch, dat zij erin slagen hun onderwerp op een aantrekkelijke manier voor het voetlicht te krijgen. Het valt daarbij op, hoeveel voor de eigenlijke boodschap nauwelijks belangrijke of zelfs overbodige informatie wordt toegevoegd. Kennelijk wordt het geheel aantrekkelijker wanneer de boog niet al te gespannen wordt gehouden. Het hele verhaal over Ruche en Perrette en haar kinderen in *De stelling van de papegaai* kan je in feite zien als knapgevonden verpakking van de wiskundige inhoud. En zonder de vele soms bizarre anekdotes die Bryson over zijn hoofdpersonen optekent, zou er een gortdroge feitenopsomming overblijven.

Het komt ons wellicht onwennig over, om een fraai en duidelijk stukje wiskunde aantrekkelijker te willen maken door het te omhullen in overbodigheden. Natuurlijk kan deze werkwijze niet zomaar in het algemeen worden toegepast. Toch spreken, waar het om populariseren gaat, de cijfers voor zich. ◀

Jaap Top
hoofdredacteur

Instituut voor wiskunde en informatica
Rijksuniversiteit Groningen
Postbus 800, 9700 AV Groningen
top@math.rug.nl